

SOLOVETSK on pahuuden ja pyhyiden näyttämö

10.6.2021 14.00

Vienanmerestä kohoavan Solovetskin historia on julma. Saarella on tapettu niin vankeja kuin munkkejakin. Tällä hetkellä asukkaat viettävät hiljaiseloa ja uskovat tulevaisuuteen.

TEKSTI: MARKKU JALONEN

KUVAT: MARKKU JALONEN JA EERO SORILA

Lapset pelaavat jalkapalloa pölyisellä aukiolla. He pyytävät matkailijoilta purukumia ja rahaa, mutta eivät ole röyhkeitä. Joku myy postikortteja ja käsitöitä. Saarella vain päätie on osittain betonilaatoilla päällystetty. Harmaat talot irvistelevine ovineen ovat kadonneesta maailmasta. Tuntuu kuin mikään ei olisi saarella suorassa. Vesijohtoja ja viemäreitä ei ole. Vuohet ja lehmät käyskentelevät hiljaisilla teillä. Liikenne on hiljaista, sillä koko saarella on vain kolme linja-autoa, kaksi pikkubussia, puoli tusinaa kuorma-autoa, muutama henkilöauto ja neuvostoaikaisia moottoripyöriä.

Unescon maailmanperintökohteen uneliaasta rauhasta ei voisi päätellä sen veristä ja julmaa historiaa. Stalinin eläessä Solovetskiin tuodut vangit istutettiin pyöreän hirren päälle kuin kanat orrelle. Hirreltä pudonnut koki kanan kohtalon – hänen kaulansa katkaistiin.

Mutta ennen vankileirin kauhuja Solovetskissa palveltiin Jumalaa.

Luostarin perustaja on Sawatij-nimestä, myös Savvati-muodossa tunnettu munkki, joka tuli saarelle vuonna 1429. Toisena perustajana pidetään Zosima-nimistä miestä, joka jo nuorena lahjoitti rikkautensa köyhille ja vetäytyi saarelle. Munkit karkottivat ensitöikseen saaren asukkaat mantereelle, etteivät olisi joutuneet kiusaukseen naisia nähdessään.

Luostarin nousukausi alkoi 1549, kun johtoon tuli tarmokas munkki Filipp. Uusi johtaja rakennutti lisää rakennuksia ja kappeleita, ja yhdisti monet Solovetskin noin viidestäsadasta järvestä kanavilla toisiinsa. Kanavat helpottivat tavaroiden kuljetusta ja turvasivat juomaveden saannin luostariin. Nykyään kanavilla järjestetään veneretkiä.

Solovetsk oli loistonsa aikana Venäjän toiseksi mahtavin luostari. Sen hallintaan kuuluivat kaikki maat Vienanmeren rannikolla asukkaineen syvälle Karjalaan asti. Luostarin alueet ulottuivat aina Novgorodiin asti, ja sen rikkaudet olivat mittaamattomat. Luostarin hallinnassa oli 54 suolatehdasta ja muutama rautaruukki. Kerrottiin kulta- ja hopea-aarteista, hienoista votiivihirilahoista ja kullalla silatuista alttaritauluista. Saarta asuttaneet sadat munkit viljelivät maata ja hoitivat karjaa, joka kymmenpäisinä laumoina vaelsi saarella. Munkit kalastivat järvillä ja merellä, sekä ansastivat mantereella.

Ainoa turvallinen meritie Venäjältä Atlantille kulki aikanaan Vienanmeren kautta, joten Solovetskin luostari linnoitettiin tsaarin käskystä vuosina 1582-1594. Jopa kuusi metriä paksuilla muureilla suojattu luostari puolustikin maata kahakoiden aikana. Krimin sodan aikana brittiläivaston alukset *Brisk* ja *Miranda* ampuivat linnoitusta kohti yli 1800 laukausta, mutta muuri ei kärsinyt suuriakaan vahinkoja eikä kukaan puolustajista kuollut tai haavoittunut. Asiaa pidettiin sekä johdatuksena että ihmeenä. Rannalle pystytettiin tapauksen johdosta "Neuvottelukivi"-niminen muistolaatta.

Järkälemäiset muurikivet on sommiteltu paikoilleen taitavasti ilman laastia. Jotkut kivistä painavat toistakymmentä tonnia. Miten ne saatiin paikoilleen? Uskon voimalla, sanottiin aikanaan.

Vaikka Solovetskin myöhemmät vaiheet vankileirinä ovat puistattavia, sisältyy luostarikauteenkin synkkiä jaksoja. 1600-luvulla saarella eli 350 munkkia ja noin 600-650 palvelusväkeen kuuluvaa miestä. Vuosina 1668-1676 Solovetskin munkit tukivat niin kutsuttuja vanhauskoisia, jotka olivat valtakirkon mukaan kapinallisia. Munkit surmattiin lukuun ottamatta niitä neljäätoista, jotka kääntyivät noudattamaan kirkon oppeja. Munkkikunta uusittiin ja luostarin toiminta jatkui vuoteen 1920 asti.

Vuosina 1922-33 Solovetskissa toimi Gulag-tyyppinen ojennus- ja pakkotyöleiri, jonne lähetettiin poliittisia vankeja. Ensin pääsivät kuitenkin entiset asukkaat eli munkit aimo harppauksen lähemmäs Jumalaansa. Heidät surmattiin. Myöhemmin luostariin perustettiin vankila, joka toimi vuoteen 1939 asti. Monet vangeista kuolivat nälkään, tauteihin ja kylmään.

Iloiset mustavalkoiset dokumenttifilmit kertovat kuitenkin vankila-ajoista toisenlaisen tarinan. Bolševikit olivat rakentaneet saarelle vuosina 1922-24 kapearaiteisen rautatien helpottaakseen tavaroiden kuljettamista. Neuvostoliiton elokuvateattereihin levisi muun muassa filmi, jossa ajeltiin junan kyydissä, soitettiin haitaria, syötiin keittoa ja laulettiin. Neuvostokansan ei haluttu tietävän, mitä saarella todellisuudessa tapahtui.

Vankila lakkautettiin vuonna 1939, mutta saarelle karkoitettiin vuoteen 1953 asti toisinajattelijoita, älymystön edustajia ja muita Stalinin aitoja tai kuvitteellisia vihamiehiä. Tarkkaa määrää saarella kuolleista tai eläneistä ei ole, sillä neuvostoarmeija ei pitänyt yhtä hyvää kirjanpitoa kuin Hitlerin Saksa.

Vasta Stalinin kuoltua asiat muuttuivat lopullisesti. Eräällä seinällä on yhä nähtävissä teksti, jossa Josif Stalin sanoo: "Jos et laula meidän laulumme, olet meitä vastaan".

Alexander Solzenitsyn on vankileirin kauhuja kuvanneista kirjailijoista tunnetuimpia. Hänen teoksensa joutuivat Neuvostoliitossa julkaisukielloon, ja myöhemmin hänet karkotettiin länteen. Myös muut kirjailijat ovat kertoneet Solovetskista, joukossa suomalaisiakin. Jopa **Elias Lönnrot** kävi saarella runonkeruumatkoillaan – silloin tosin elettiin vielä rauhallista luostariaikaa.

Toisen maailmansodan jälkeen Solovetskissa toimi niin sanottu laivapoikien koulu, jossa armeijan merimiehet opiskelivat merenkulkutaitoja. Luostari, rakennukset, tiet ja kanavat rapistuivat hoidon puutteessa.

Taidokkaasti rakennetun kirkon sipulitornit on tehty ilman nauvoja.

Muurissa on kahdeksan tornia ja sen paksuus on 5-6 metriä.

Jälleenrakennustyö alkoi vuonna 1965. Kolme vuosikymmentä luostaria korjattiin hitaasti ja tehottomasti. Huoneita esimerkiksi kunnostettiin nurinkurisessa järjestyksessä. Ensin korjattiin katottomien tilojen lattiat ja maalattiin seinät. Sade, vesi ja lumi pilasivat tehdyn työn.

Nykyään korjaukset edistyvät järkevämmiin ja ripeämpiin. Työ on valtava, joten luostarin lopullista valmistumista on silti odotettava vielä pitkään. Mutta saaren 1500 asukasta ja viitisenkymmentä munkkia uskovat tulevaisuuteen. Sunnuntaisin pidetään kirkossa jälleen jumalanpalveluksia.

Juhannuksena 1998 saari avautui muillekin kuin venäläisille. M/S Kristina Regina toi ensimmäisenä suomalaisena laivana saarelle amerikkalaisia matkailijoita. Tapauksen kunniaksi munkit siunasivat laivan. Laivassa suoritettiin myös jumalanpalvelus ja pidettiin puheita, jotka tulkki käänsi englanniksi. Mukana olleen munkki **Grigory Vladeninin** mukaan Kristina Regina oli kevään 1917 jälkeen saarella ensimmäinen länsimainen ja länsimaisia matkustajia kuljettanut alus.

FAKTAT SOLOVETSK

Sijainti: Äänislahden suulla Vienanmeressä Luoteis-Venäjällä sijaitseva saariryhmä, johon kuuluu pääsaari Solovetskin lisäksi Hanhisaari, iso ja pieni Mukselma sekä iso ja pieni Jänissaari.

Pääsaaren pinta-ala: 347 km²

Asukkaita: 1500, sisältää pienen munkkiveljestön

Miten pääsee: Laivalla Vienan Kemistä tai Belomorskista. Laivat eivät liikennöi kehnolla säällä, ja ne kulkevat ainoastaan 1.6.-31.8., sillä Vienanmeri on jäässä suurimman osan vuodesta. Arkangelista pääsee Solovetskiin lentäen. Lentoaika on noin viisikymmentä minuuttia. Keskikesällä kolme vuoroa viikossa, muulloin maanantaisin ja perjantaisin. Saarelle pääsee myös helikopterilla.

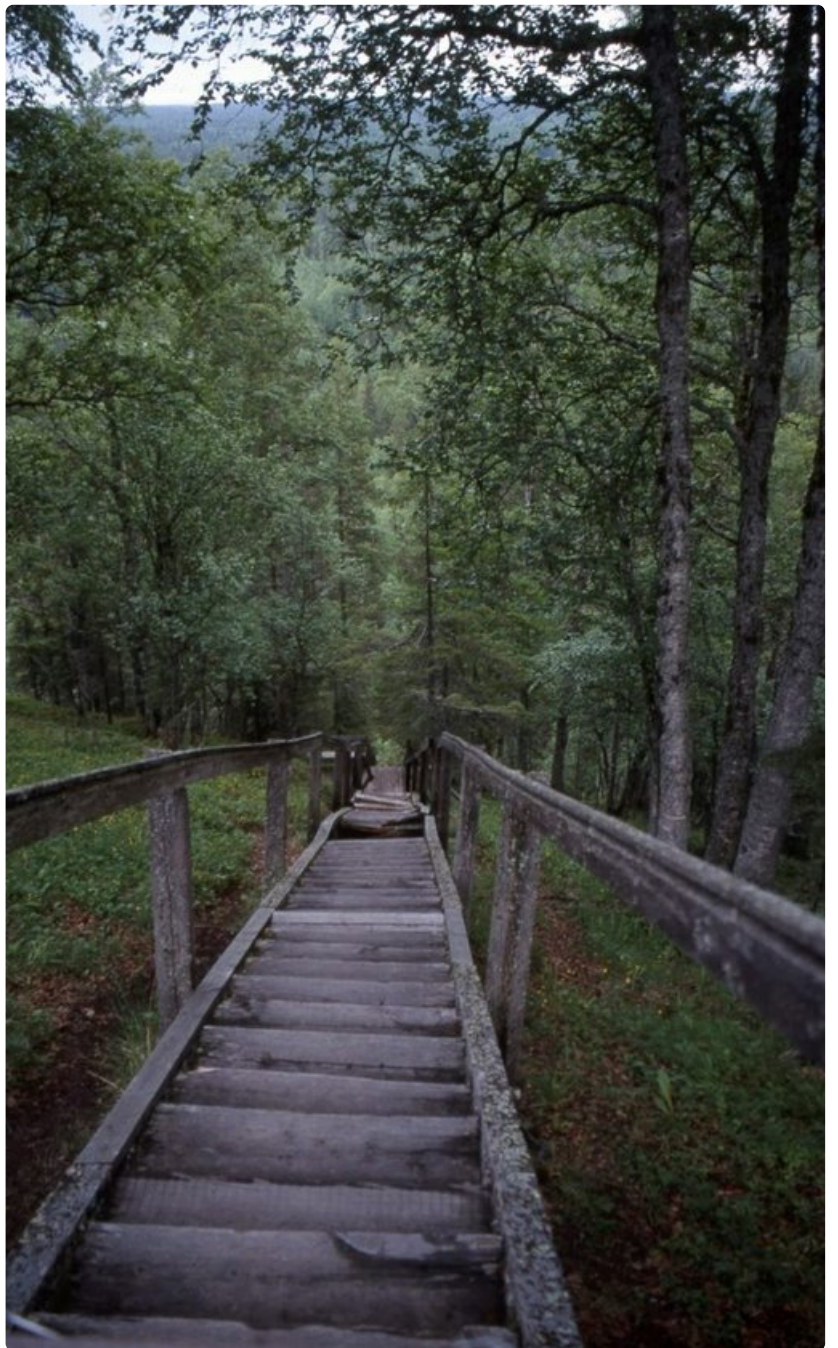
Luostarin sisäpihalla käyskentelivät ensin munkit ja sitten vangit.

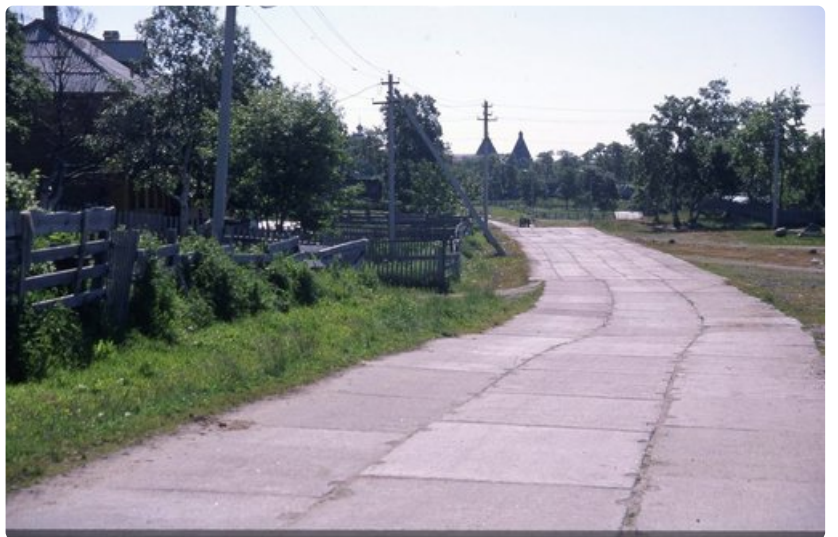
Neuvostovalmisteisia BMW-kopioita näkee edelleen, joskin ne ovat vähenemässä.

Luostari näkyy saaren joka kolkkaan.

Helatorstain Kirkon portaat. Vangit sidottiin puunrungon pätkiin ja työnnettiin alas portaita varmaan kuolemaan.

Saaren päätiellä ei tarvita nopeusrajoitusta, sillä tien kunto pitää vauhdin alhaisena.